

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021
i Natura 2000-område nr.N24
Hanstholm Reservat, Nors sø og Vandet sø

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.

2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område nr. N24 *Hanstholm Reservat, Nors sø og Vandet sø*

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Udsigt over Hanstholm Reservat og Hanstholm fyr,
Foto: Cornelia Maj Christensen NST Thy

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

978-87-7179-076-4

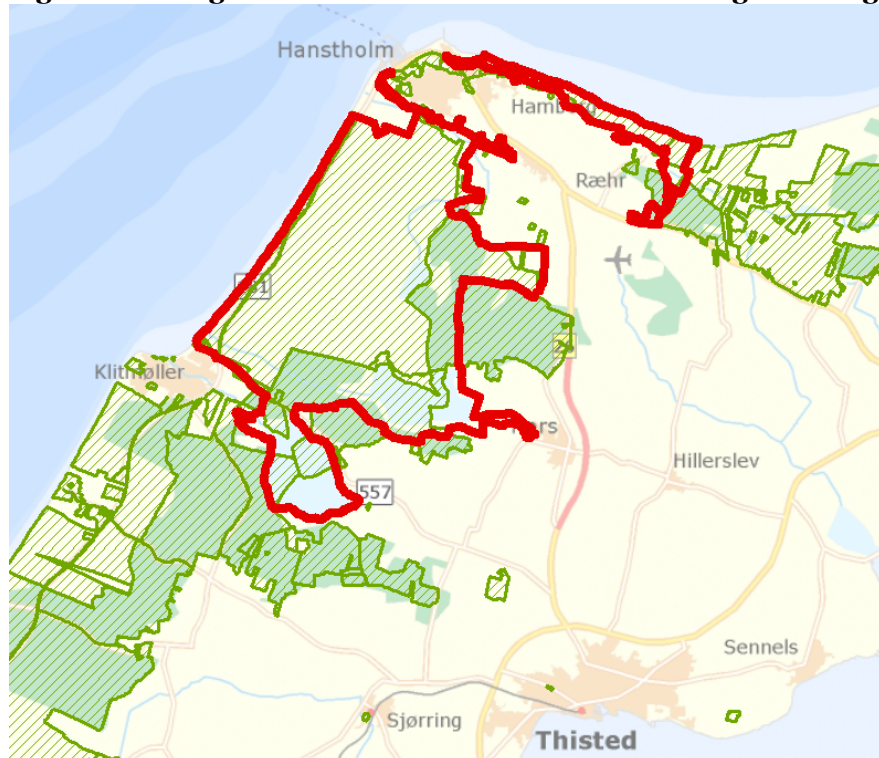
Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område nr. N24 *Hanstholm Reservat, Nors Sø og Vandet Sø* og vedrører Naturstyrelsens arealer på ca. 4.840 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsatser opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Natura 2000 plejeplaner for de skovbevoksede naturtyper, samt mere detaljerede oplysninger om indsatsen i Natura 2000-områderne findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning henvises til Naturstyrelsens driftsplaner for det pågældende område, som findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. driftsplanlægning.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016-2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil forsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura 2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensyn til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afreporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år. I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt område i 2019.

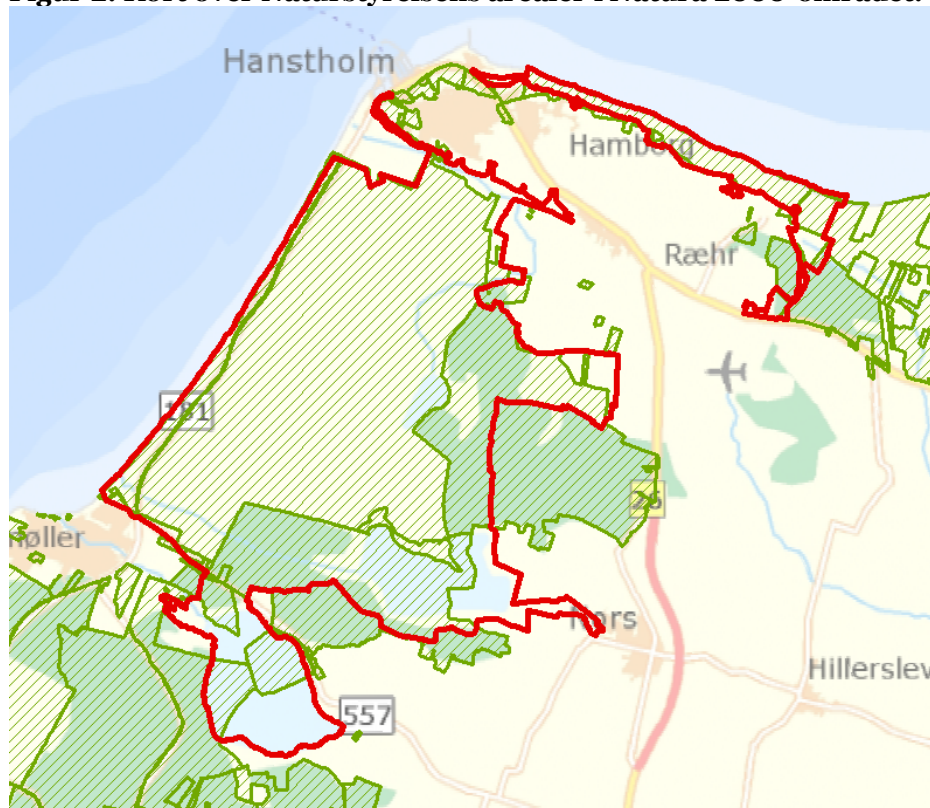
Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

2. Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 6.126 hektar, hvoraf ca. 4.840 ha er statsejet. Natura 2000-området består af to habitatområder H24 og H220 og et fuglebeskyttelsesområde nr. F22. Området består af et af Europas største og fineste klitområder beliggende syd for Hanstholm, samt to større, kalkrige søer, Nors Sø og Vandet Sø. Klitområdet består af store arealer med klithede og fugtige klitlavninger, samt mange næringsfattige søer. Desuden findes mange andre klittyper, samt kalkrige overdrev, sure overdrev og rigkær i området. En del af Tved og Vilsbøl klitplantager indgår desuden i området. I området indgår også Hanstholm Knuden med sin karakteristiske langstrakte kystskrænt med blottet kalkbund og artsrig overdrevsvegetation, samt forskellige klittyper på den gamle havbund nedenfor skrænten. For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området.

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

Naturstyrelsen ejer ca. 85 % af området, dvs. ca. 4.840 ha og alle ovennævnte landskabs- og naturtyper er repræsenteret på Naturstyrelsens arealer.

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
6230	Surt overdrev	17,4
7230	Rigkær	1,5
2130	Grå/grøn klit	516,1
2140	Klithede	2158,9
6210	Kalkoverdrev	31,5
2190	Klitlavning	824,1
4030	Tør hede	4,6
2160	Havtornklit	21,8
2170	Grårisklit	56,9
2120	Hvid klit	6,9
2110	Forklit	0,4
I alt		3640,2

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Stor vandsalamander (H24)
- Odder (H24)
- Damflagermus (H24)
- Liden nøjadede (H24)
- Rørdrum (Y) (F22)
- Trane (Y) (F22)
- Hjejle (Y) (F22)
- Tinksmed (Y) (F22)
- Sædgås (T) (F22)
- Mosehornugle (Y) (F22)

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede 108 plejetiltag hvilket omfattede bekæmpelse af invasive arter, rydning af opvækst, mosaik afbrænding, fjernelse af hegning og græsning af hedearealerne.

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode. Med baggrund i denne evaluering kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte indsatser er gennemført i plejeperioden for Naturstyrelsens arealer og at disse indsatser har bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Plejeplanen for 1. planperiodes hovedmål har været naturbevarende pleje, dette omfattede rydning af opvækst, herunder træer og buske på kalkoverdrev og hedearealer. Alle materialer fra rydningsindsatsen er bortkørt. Der har været særlig fokus på at fjerne materialet for at mindske den organiske ophobning.

Der er sat fokus på naturlig hydrologi på hedearealerne af hensyn til de udpegede fugle og Stor vandsalamander.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015.

Gennemførte indsatser	108	Andel (% af total antal indsatser)	3437 ha	71 %
Ikke-gennemførte indsatser	13	Andel (% af total antal indsatser)	1265 ha	29 %

Tabel c: Oversigt over konkrete plejetiltag der ikke er gennemført med begrundelse

Natur type	Naturtype navn	Plejemål	Plejetiltag	ha	Begrundelse for manglende gennemførelse
2130	Grå/grøn Klit	Naturtype-bevarende pleje	Rydning af bevoksning	7	Afventer LIFEprojekt, der forventes gennemført i næste planperiode.
2130	Grå/grøn klit	Naturtype-bevarende pleje	Rydning af opvækst (løbende pleje)	1258	Er udført

Tabel d: Oversigt over ikke-planlagte plejetiltag der er gennemført, som gavner arter eller naturtyper i udpegningsgrundlaget.

Naturtype	Naturtypenavn	Plejemål	Plejetiltag	ha	Begrundelse for gennemførelse af ikke planlagt plejetiltag
2140	Klithede	Naturtype-bevarende pleje	Nedtagning af hegn	252,5 ha	Der har været et for højt græsningstryk ved Savbjerg og derfor er hegningen på 252,5 ha fjernet, for alene at lade den høje bestand af kron dyr græsse området. Dette vil blive fulgt nøje, for at se udviklingen i græsningstrykket.

Generelle bemærkninger og konkrete erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

I området er ovennævnte plejetiltag gennemført, til sikring af den sammenhængende lysåbne natur og plejemålene vurderes at være nået. Alle habitatnaturtyperne i udpegningsgrundlaget vurderes overordnet at have haftavn af plejen der har medvirket positivt i forhold til målet om at sikre en gunstig bevaringsstatus.

I 2010-2013 blev EU LIFE projektet "LIFE Overdrev" iværksat. Projektet omfatter en række Natura 2000-områder langs den jyske vestkyst herunder N24, hvor der blev lavet forsøg med forskellige bekæmpelsesmetoder af den invasive art Rynket Rose.

Græsning: I forbindelse med dette projekt blev der græsset med kvæg og får, der blev startet i august 2010, mens gederne først kom til i 2011. Resultaterne fra græsning blev påvirket af, at der periodisk var for lidt tilgængeligt foder i indhegningerne på grund af deres størrelse.

Slåning: Yderligere blev der anvendt 4 gange slåning om året med hhv. tidlig start i april/maj og sen start i juni. Slåningerne er foretaget med krattrydder, og det afslåede materiale er revet sammen og fjernet. Behandlingerne er gentaget årligt i perioden 2010-2013. Slåningen havde ingen eller kun en lille effekt på antallet af rosens kud. Tidlig slåning var det mest effektive. Men vurderet ud fra et vitalitetsindeks (skudhøjde og antal samt bladdække) er der ikke tydelige forskelle på effekten af slåning i forhold til effekten af behandling hhv. 1 og 2 gange årligt med roundup eller til en kombination af slåning og behandling med roundup.

Sprøjtning: Alle behandlinger med roundup gav en væsentlig større reduktion i antallet af rosens kud end slåning alene. Der var ingen tydelig forskel i effekten mellem de forskellige behandlinger, hvor der indgik roundup. Men vurderet ud fra et vitalitetsindeks er der ikke tydelige forskelle på effekten af behandling hhv. 1 og 2 gange årligt med roundup eller til en kombination af slåning og behandling med roundup i forhold til effekten af 4 gange årlig slåning. Se *praktisk vejledning og bekæmpelse af rynket rose*, for mere information om forsøget i N24.

<http://www.norddjurs.dk/media/1758679/31102014-Bilag-10-Praksis-vejledning-for-forebyggelse-og-bekaempelse-af-rynket-rose.pdf>

Der er indtil videre ikke gennemført bekæmpelse for Rynket Rose (*Rosa Rugosa*) i det resterende område endnu, da resultatet for og viden om bekæmpelsesmetoderne har været for usikre og visse. Konkurrencen fra denne invasive art er meget betydelig i området og indsatsen ventes derfor øget i

den kommende periode. Derfor har vi allerede nu ansøgt om at få fjernet rosebuske i 3 forskellige projektarealer langs med kysten, der forventes udført i første halvdel af planperioden ifbm. Et større LIFE REDCOHA projekt.

Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne *grå/grøn klit og klithede* med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.

Konkrete erfaringer

Vores erfaring med græsningsarealet i det førnævnte område ved Savbjerg, var at der indenfor hegningen var et for højt græsningstryk pga. græsning fra kvæg, heste og oveni dette den høje bestand af kronvildt i området. Derfor har vi nu som noget nyt valgt at fjerne hegningen, så klitheden bliver fødegrundlag for kronvildtet, alene. Der vil i dette område blive opstillet forsøgsarealer, så græsningstrykket bedre kan vurderes ift. de sjældne arter på klitheden.

Der er en forsat udfordring omkring de kalkrige lobeliesøer Vandet Sø og Nors Sø grundet næringstilførsel fra de omgivende landbrugsarealer. Søtyperne kransnålalgesø og næringsrig sø nedprioriteres til fordel for lobeliesø, hvor der er tale om tidligere lobeliesøer.

Næringstilførsel til Nors Sø, er en trussel i forhold til den fredede vandplante Liden Najade, der er en del af udpegningsgrundlaget for N2000 området og en del af målsætningerne for området er, at forbedre levesteder for denne art. Arten kan kun leve i næringsfattige søer.

- Kommunen og Naturstyrelsen skal være særlig opmærksomme på naturtyperne klithede, klitlavning, kalkoverdrev samt levesteder for arten liden najade og trækfuglen sædgås, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang.

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *plejemål* for de ovenstående lysåbne naturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende indsatskatalog for N2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. På Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000 findes links til kort med detaljerede oplysninger om mål og indsatser på lokalitetsniveau.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af henholdsvis græsning fra kronvildtet på klitheden, rydning af opvækst og en højere indsats for bekæmpelse af den invasive art Rynket Rose.

Endvidere er mere end 2.000 ha underlagt en cyklisk drift med slåning og pletvise mosaik afbrændinger med års mellemrum.

Der foretages endvidere *enkeltstående* indgreb i form af lukning af grøfter i forbindelse med LIFE REDCOHA projektet, hvor hovedformålet er at genskabe den naturlige hydrologi til fordel for de udpegede fuglearter og Stor Vandsalamander.

- LIFE projektet "Restoration of Danish Coastal Habitats" – lukning af 2,1 km grøfter i afdelingerne 1204, 1216/1217, 1218.
- LIFE projektet "Restoration of Danish Coastal Habitats" - Genslyngning af to å-strækninger i afdeling 1204

Yderligere udføres der rydning af rynket rose ved brug af biorotor, 3 steder langs med kysten med støtte fra EU's tilskudsordning LIFE+ Nature, som led i projektet "Sårbar Natur langs Vestkysten (REDCOHA)".

Tabel e: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
	Naturtype	Målsætning	Total	
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	11,1
			Naturtypebevarende pleje	426,3
			Forbedring af hydrologi	54,7
	2140	Klithede	Sikring af naturtypen	36,3
			Naturtypebevarende pleje	2105,4
			Forbedring af hydrologi	601,2
	6210	Kalkoverdrev	Naturtypebevarende pleje	26,8
			Forbedring af hydrologi	1,6
	2160	Havtornklit	Naturtypebevarende pleje	2,7
	2190	Klitlavning	Naturtypebevarende pleje	635,6
			Forbedring af hydrologi	29,7
	2170	Grårisklit	Naturtypebevarende pleje	50,7
			Forbedring af hydrologi	8,6
	6230	Surt overdrev	Naturtypebevarende pleje	17,4
			Forbedring af hydrologi	1,1
	7230	Rigkær	Naturtypebevarende pleje	1,5
			Forbedring af hydrologi	0,6
	2120	Hvid klit	Naturtypebevarende pleje	6,9
	2110	Forklit	Sikring af naturtypen	0,4
	4030	Tør hede	Naturtypebevarende pleje	4,6

Tabel f: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
	Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total	
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	100,9
				Nyt	118,5
			Rydning af opvækst	Eksisterende	407,4
			Slæt - d.v.s. med fjernelse af det afslåede	Eksisterende	5,4
			Græsning	Eksisterende	102,8
			Afbrænding	Eksisterende	275,6
	2140	Klithede	Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	103,9
				Nyt	441,1
			Rydning af opvækst	Eksisterende	2089,9
			Slæt - d.v.s. med fjernelse af det afslåede	Eksisterende	30,3
			Græsning	Eksisterende	282,0
				Nyt	138,2

			Afbrænding	Eksisterende	1811,3
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	24,2
	6210	Kalkoverdrev	Rydning af opvækst	Eksisterende	26,8
			Slæt - d.v.s. med fjernelse af det afslåede	Eksisterende	3,3
			Græsning	Eksisterende	21,3
			Afbrænding	Eksisterende	1,6
	2160	Havtornklit	Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	2,1
			Rydning af opvækst	Eksisterende	2,7
			Græsning	Eksisterende	0,5
	2190	Klitlavning	Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	6,1
				Nyt	128,5
			Rydning af opvækst	Eksisterende	629,5
			Græsning	Eksisterende	41,3
			Afbrænding	Eksisterende	587,9
	2170	Grårisklit	Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	35,9
			Rydning af opvækst	Eksisterende	50,7
			Afbrænding	Eksisterende	46,7
	6230	Surt overdrev	Rydning af opvækst	Eksisterende	17,4
			Græsning	Eksisterende	3,5
	7230	Rigkær	Rydning af opvækst	Eksisterende	1,5
			Græsning	Eksisterende	0,9
	2120	Hvid klit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	6,9
	2110	Forklit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,4
	4030	Tør hede	Rydning af opvækst	Eksisterende	4,6

Tabel g: Planlagte enkeltstående plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper
Areal omfattet af indsatsen (ha)

		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	
				Eksisterende	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Hegning	Eksisterende	102,8
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Nyt	54,7
			Restaurering af vandhuller/søer	Nyt	30,0
			Færdelsesregulering ved skiltning	Eksisterende	4,0
	2140	Klithede	Hegning	Eksisterende	209,5
			Rydning af bevoksning	Eksisterende	29,6
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Nyt	261,0
				Eksisterende	261,8

			Restaurering af vandhuller/søer	Eksisterende	12,5
			Færdselsregulering ved skiltning	Eksisterende	36,3
	6210	Kalkoverdrev	Hegning	Eksisterende	24,5
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	1,6
			Restaurering af vandhuller/søer	Eksisterende	1,6
	2160	Havtornklit	Hegning	Eksisterende	0,5
	2190	Klitlavning	Hegning	Eksisterende	41,3
			Rydning af bevoksning	Eksisterende	6,1
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Nyt	24,6
				Eksisterende	29,7
	2170	Grårisklit	Aktiv lukning af dræn og grøfter	Nyt	8,2
				Eksisterende	8,6
	6230	Surt overdrev	Hegning	Eksisterende	3,5
			Restaurering af vandhuller/søer	Eksisterende	1,1
	7230	Rigkær	Hegning	Eksisterende	0,9
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	0,6

I tabel f og g er der en opdeling i to kategorier "eksisterende" og "nye":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "nye": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet.

Der foretages endvidere enkeltstående indgreb i form af lukning af grøfter i forbindelse med LIFE REDCOHA projektet, hvor hovedformålet er at genskabe den naturlige hydrologi til fordel for de udpegede fuglearter og Stor Vandsalamander.

Naturstyrelsen er opmærksom på arten Liden Najade, men der gennemføres ikke specifikke artsplejetiltag. Liden najade er fredet, og det betyder, at den ikke må samles ind, graves op eller ødelægges. Den forekommer kun i Nors Sø i Dk og er i kraftig tilbagegang.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for odder end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper.

En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres natur/skovtilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af naturtyperne stabiliseres eller øges.
- For arter uden tilstandsvurderingssystem og for deres levesteder er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.
- De kortlagte levesteder for rørdrum og tinksmid inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- Natura 2000-området bidrager til at sikre eller genoprette levesteder for en levedygtig bestand af de udpegede arter på nationalt og/eller internationalt niveau. Tilstanden og det samlede areal af levestederne for trane, hjejle og mosehornugle som ynglefugle sikres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede ynglesteder for arterne i området. Afgørelser i forbindelse med konsekvens vurdering baseres på en konkret vurdering.
- Natura 2000-området, skal bidrage til at sikre levesteder for en levedygtig bestand på nationalt og/eller internationalt niveau. Tilstanden og det samlede areal af levestederne for sædgås som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes egnede raste- og fødesøgningssteder for arten. Afgørelser i forbindelse med konsekvensvurdering baseres på en konkret vurdering.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N24

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N24 *Hanstholm Reservat, Nors Sø og Vandet Sø* og vedrører Naturstyrelsens areal på 4840 ha.

Natura 2000-området består af to habitatområder H24 og H220 og et fuglebeskyttelsesområde nr. F22. Området består af et af Europas største og fineste klitområder beliggende syd for Hanstholm, samt to større, kalkrige søer, Nors Sø og Vandet Sø. Klitområdet består af store arealer med klithede og fugtige klitlavninger, samt mange næringsfattige søer. Desuden findes mange andre klittyper, samt kalkrige overdrev, sure overdrev og rigkær i området. En del af Tved og Vilsbøl klitplantager indgår desuden i området. I området indgår også Hanstholm Knuden med sin karakteristiske langstrakte kystskrænt med blottet kalkbund og artsrig overdrevsvegetation, samt forskellige klittyper på den gamle havbund nedenfor skrænten.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.
- Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne *grå/grøn klit og klithede* med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.
- Kommunen og Naturstyrelsen skal være særlig opmærksomme på naturtyperne klithede, klitlavning, kalkoverdrev samt levesteder for arten liden najade og trækfuglen sædgås, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		Total
	Naturtype	
6230	Surt overdrev	17,4
7230	Rigkær	1,5
2130	Grå/grøn klit	516,1
2140	Klithede	2158,9
6210	Kalkoverdrev	31,5
2190	Klitlavning	824,1
4030	Tør hede	4,6
2160	Havtornklit	21,8
2170	Grårisklit	56,9
2120	Hvid klit	6,9
2110	Forklit	0,4
I alt		3640,2

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i 2 tabeller:

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	11,1
			Naturtypebevarende pleje	426,3
			Forbedring af hydrologi	54,7
	2140	Klithede	Sikring af naturtypen	36,3
			Naturtypebevarende pleje	2105,4
			Forbedring af hydrologi	601,2
	6210	Kalkoverdrev	Naturtypebevarende pleje	26,8
			Forbedring af hydrologi	1,6
	2160	Havtornklit	Naturtypebevarende pleje	2,7
	2190	Klitlavning	Naturtypebevarende pleje	635,6
			Forbedring af hydrologi	29,7
	2170	Grårisklit	Naturtypebevarende pleje	50,7
			Forbedring af hydrologi	8,6
	6230	Surt overdrev	Naturtypebevarende pleje	17,4
			Forbedring af hydrologi	1,1
	7230	Rigkær	Naturtypebevarende pleje	1,5
			Forbedring af hydrologi	0,6
	2120	Hvid klit	Naturtypebevarende pleje	6,9
	2110	Forklit	Sikring af naturtypen	0,4
	4030	Tør hede	Naturtypebevarende pleje	4,6

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	118,5
				Eksisterende	100,9
			Rydning af opvækst	Eksisterende	407,4
			Slæt - d.v.s. med fjernelse af det afslåede	Eksisterende	5,4
			Græsning	Eksisterende	102,8
			Afbrænding	Eksisterende	275,6
	2140	Klithede	Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	441,1
				Eksisterende	103,9
			Rydning af opvækst	Eksisterende	2089,9
			Slæt - d.v.s. med fjernelse af det afslåede	Eksisterende	30,3

			Græsning	Nyt	138,2
				Eksisterende	282,0
			Afbrænding	Eksisterende	1811,3
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	24,2
	6210	Kalkoverdrev	Rydning af opvækst	Eksisterende	26,8
			Slæt - d.v.s. med fjernelse af det afslåede	Eksisterende	3,3
			Græsning	Eksisterende	21,3
			Afbrænding	Eksisterende	1,6
	2160	Havtornklit	Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	2,1
			Rydning af opvækst	Eksisterende	2,7
			Græsning	Eksisterende	0,5
	2190	Klitlavning	Bekæmpelse af invasive arter	Nyt	128,5
				Eksisterende	6,1
			Rydning af opvækst	Eksisterende	629,5
			Græsning	Eksisterende	41,3

Tabel IV: Planlagte enkeltstående plejetiltag for lysåbne naturtyper
Areal omfattet af indsatsen (ha)

		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	2130	Grå/grøn klit	Hegning	Eksisterende	102,8
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Nyt	8,2
				Eksisterende	46,5
			Restaurering af vandhuller/søer	Eksisterende	30,0
			Færdselsregulering ved skiltning	Eksisterende	4,0
	2140	Klithede	Hegning	Eksisterende	209,5
			Rydning af bevoksning	Eksisterende	29,6
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Nyt	261,0
				Eksisterende	261,8
			Restaurering af vandhuller/søer	Eksisterende	12,5
			Færdselsregulering ved skiltning	Eksisterende	36,3
	6210	Kalkoverdrev	Hegning	Eksisterende	24,5
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	1,6
			Restaurering af vandhuller/søer	Eksisterende	1,6
	2160	Havtornklit	Hegning	Eksisterende	0,5

	2190	Klitlavning	Hegning	Eksisterende	41,3
			Rydning af bevoksning	Eksisterende	6,1
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Nyt	24,6
				Eksisterende	29,7
	2170	Grårisklit	Aktiv lukning af dræn og grøfter	Nyt	8,2
				Eksisterende	8,6
	6230	Surt overdrev	Hegning	Eksisterende	3,5
			Restaurering af vandhuller/søer	Eksisterende	1,1
	7230	Rigkær	Hegning	Eksisterende	0,9
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	0,6

I tabel III og IV er der en opdeling i to kategorier "eksisterende" og "nye":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "nye": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets lysåbne naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget. Herudover planlægger Naturstyrelsen en særlig indsats for Trane og Stor Vandsalamander, som fremgår af tabel IV, der går ud på at genskabe den naturlige hydrologi.

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet.

Der foretages endvidere *enkeltstående* indgreb i form af lukning af grøfter i forbindelse med LIFE REDCOHA projektet, hvor hovedformålet er at genskabe den naturlige hydrologi til fordel for de udpegede fuglearter og Stor Vandsalamander.

Og af hensyn til Liden Najade gennemføres der ikke specifikke artsplejetiltag. Liden najade er fredet, og det betyder, at den ikke må samles ind, graves op eller ødelægges. Den forekommer kun i Nors Sø i Dk og er i kraftig tilbagegang.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for odder end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres natur/skovtilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

- Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af naturtyperne stabiliseres eller øges.
- For arter uden tilstandsvurderingssystem og for deres levesteder er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.
- De kortlagte levesteder for rørdrum og tinksmed inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- Natura 2000-området bidrager til at sikre eller genoprette levesteder for en levedygtig bestand af de udpegede arter på nationalt og/eller internationalt niveau. Tilstanden og det samlede areal af levestederne for trane, hjejle og mosehornugle som ynglefugle sikres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede ynglesteder for arterne i området. Afgørelser i forbindelse med konsekvens vurdering baseres på en konkret vurdering.
- Natura 2000-området, skal bidrage til at sikre levesteder for en levedygtig bestand på nationalt og/eller internationalt niveau. Tilstanden og det samlede areal af levestederne for sædgås som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes egnede raste- og fødesøgningssteder for arten. Afgørelser i forbindelse med konsekvensvurdering baseres på en konkret vurdering.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddingård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk